

8

7 שקל - 15/11 - 1981

אנשים

הנשים והגברים
שעשו את
השבוע

ימית - הרב אריאל
מתכוון לקרב

אנשים בחתונה של
ניסים גאון

אופנת פריס -
אביב '82

טרגדיה - המכתב
שחיכה 35 שנה

זוגות -
ליאורה ריבלין
וגדליה בסר

הטור של
אלכס אנסקי
מוטה'לה שפיגלר
רינה מור
טוביה מנדלסון
יוס'קה גרייזמן

אשה רומנו רקדן גברי

7
שקל

ריקוד הגבר

בלט גברי עדיין נתפס כמשהו חריג בחברה הישראלית. למשה רומנו לא איכפת. הוא מדבר עם הגוף, לא במלים. בן 45, רקדן לשעבר, היום מנהל אמנותי של להקת בת שבע. הוא שואל: האם אני נראה לך נשי?

בן 45. נראה כבן 30. כששואלים אותו לגילו, הוא מנסה להתחמק. גבוה, שרירי, שזוף – מה שנקרא "גברי". הוא מודע למראה החיצוני שלו, הוא גם נהנה מזה. פעם היה רקדן. היום הוא מנהל אמנותי של להקת ריקוד. משה רומנו. אני אתן למשה רומנו לספר על עצמו: "פעם לפני ארבע שנים, באמצע ריקוד, על הבמה, ברגע שהרמתי את אחת הרקדניות – בלי להזכיר שמות, זה לא חשוב – זוהי לי חוליה בגב. כאבים איומים, ממש תופת. המשכתי לזוז, אולי מתוך הלם, למרות שהרגליים לא-כל-כך זזו. הקהל מחא לי כפיים, ואני התעלפתי..."

לאחר מכן המשיך לרקוד שנה שלמה, עם חוליה שלא בדיוק במקומה, מתוך תקווה שהזמן יעשה את שלו. ובאמת, הזמן עשה את שלו, אבל

עליו עין, נתנו לו הדרכה אישית והובילוהו לבסוף, לראשונה בחייו, לסטודיו לבלט. "זה קסם לי," נזכר השבוע. "מצאתי עולם שבו מדברים בגוף, לא בפה. מקום שבו אפשר לבטא יכולת פיזית עצומה. כשאמא שלי שמעה על זה – התעלפה. אחר-כך התארגנתי, הלכתי למוזיאון ארכטובה, וקצת לאירנה גטרי. הייתי מאיים על המפקד שלי בצבא, שאם לא יתן לי לצאת – אברח. בדרך-כלל הייתי זוכה להתחשבות. לא כל-כך בבית, כמו בצבא. כשביקשתי אמא שלי שתכבס לי את בגדי-הבלט שלי ואת הטייטס, היתה נבהלת. הייתי מרגיע אותה, שזה בשביל שיעורייספורט, טוב לבריאות..."

יום אחד הגיע לארץ רקדן פלמנקו ספרדי אוריגינלי – הואן דה דיוס שמו, שהתחל להריץ

בחיינו בחוץ-לארץ, בלי קרוב ומודע. זמן-מה לאחר שהגיע כבר היה מיוודע עם בחורה אמריקאית, מנוסה בהליכות-עולם. היא עודדה אותו, תמכה בו והדריכה אותו. לפי עצתה פתח מעין דפ"ח ספרדיים, נתן לאצבע לרוץ במקומו על רשימת בת-יוספר לפלמנקו, עד שנעצר באורח מקרי.

הוא הגיע לסטודיו קטן של מורה ספרדיה בשם לילה, בעלת מקצוע מעולה, כבת 60. בפינת הסטודיו היה חדר-שינה קטן, בפינה אחרת מטבחון מדיף ניחוחות ספרדיים, מוכרים קצת מדרום תל-אביב. בתווך התרוצצו כעשר פרחירקדנים, כולם בתנועה מתמדת. "הייתי דוחף," מספר משה, "שואל, מציץ, מתעניין, בתמורה זכיתי בשינאה וברוגז. בכלל לא התייחסו אלי. לילה אמנם שלחה אותי להופיע עם להקת פלמנקו מקצועית, אבל הבדידות היתה קשה. מהארץ הגיעו מכתבים, בעיקר מהבית. מה אתה עושה שם, שאלו. בוא הביתה אמרו. חיכיתי למכתבים אחרים, שיגידו לי תישאר בספרד למרות הבדידות, חרף הקשיים אבל מכתב כזה לא הגיע מעולם. היה לי לא טוב התלבטתי, התווכחתי עם עצמי, עד שלבסוף חזרתי לארץ. מתחרט על הנסיעה לספרד? לגמרי לא. למדתי. היה לי הרבה סיפוק. רצית להיות רקדן פלמנקו..."

בארץ הכיר את אנה סוקולוב, כוריאוגרפית אמריקאית ידועה, עם ותק במקצוע והרבה ניסיון. היא הקימה או להקת ריקוד בשם התאטרון הלידי, קלטה את רומנו בשורותיו. היה זה בבלט מעולם אחר. בלשונו של רומנו: "בלט קלסי זה תמונה יפה. זה לא יוצא מהבטן. לא מדבר. כל התדמית של הגבר הרקדן, המלוקק, הנשי, התחילה בבלט הקלסי. הגבר נראים שם כמו נסיכים יפים שמהימים את הבלרינה, מניעים אותה מצד לצד אבל לא ממלאים פונקציה של זכר. היום, לעומת זאת, בבלט המודרני, הגבר יש פונקציה של גבר. מרתה נראה היתה הראשונה שדברה על יחסים בין גבר-ואשה בריקוד – לגבר יש תפקיד של גבר ולא של מרים בלרינות באוויר."

כשואל התקציב של אנה סוקולוב, עברה שמועה משמחת בעולם הריקוד הישראלי, שהברונות בתי-שבע דהרוטושידה עומדת להקים להקת-מחול מקצועית, עם משכורות קבועות, עם פנסיה ועם ביטוח. השמועה הפכה מציאות, עם פירתה גראהם – היום בת 90, נראת בת 70, עדיין יוצרת פעילה בלהקה שלה בארצות-הברית – הגיעה לישראל, לבחור רקדנים ורקדניות. רבים הציגו את מועמדותם, אבל רק מעטים נבחרו. בין המאושרים: גליה נת, רינה שיינפלד, משה אפרתי, אהוד כנידוד (נהרג אחר-כך בתאונת-דרכים), דני כינסטד (היום פסל, מתגורר בהולנד), רינה גלוק ואחובה עינבר. הקצפת של הריקוד הישראלי.

משה רומנו – רקדן בדימוס – אין לי בית, אין לי רכב, אני נוסע באופניים ואוכל במסעדות טובות

כאן סטודיו משלו. רומנו הציץ בפלמנקו ונפגע. "בהתחלת השנה היה הסטודיו של הואן מלא תלמידים, עשרות רבות. בסוף השנה נשאר רק אחד – אני..."

כאשר השתחרר מהצבא ההורים אמרו לו שהוא צריך להתפרנס בכבוד. החברים אמרו לו שריקוד זה לא מקצוע. השכנים אמרו לו שלא יעש שטויות. אחיו סידר לו עבודה באי-בי-אם. אבל רומנו לא נרפא מחיידק הריקוד. כשהבוס באי-בי-אם היה יוצא להפסקה, או הולך לשיבה, היה סוגר את הדלת, מזיז דברים, מפנה שטח – ורוקד. עד שהבוס קרא לו ואמר: או עבודה או ריקוד. משה רומנו בחר באו השני, עזב את העבודה, עלה על אונייה ושם פעמיו לספרד, לרקוד פלמנקו אמיתי.

כאשר הגיע למדריד, ברכבת עמוסת צוענים שיצאה מדרום-צרפת, היה בודד. לראשונה

להיפך ממה שרומנו חשב. שוב התקף, שוב כאבים, שוב רופא. הפעם קיבל אוהרה מפורשת: "אם אתה חוזר לריקוד, אתה תופס שיתוק..."

רומנו, רקדן-מצטיין בדימוס, הפך למנהלה האמנותי של להקת בת-שבע: לראשונה בתולדות הלהקה, מונה לה מנהל ישראלי. רומנו עשה חתיכת היסטוריה.

הוא נולד בשכונת שפירא, בלב-לבו של הדרום המזונח של תל-אביב, להורים יוצאי איטליה. כשהיה תלמיד, חלם על תיאטרון. בבית-הספר השתתף בהצגות ושר במקלה. בצבא התחיל אמנם ככותחן, קרבי לכל דבר, אך סיים בלהקת-הווי. הוא לא הלך ללהקה כדי לתפוס ג'וב, להשתחרר מתורנויות ולהיפטר משמירות. הוא פשוט אהב את זה עם כל הלב. שתי כוריאוגרפיות, שעבדו עם הלהקה, שמו

הרמתי רקדנית ו... זהה לי חוליה. קיבלתי הלם. הקהל מחא לי כפיים אבל אני התעלפתי

עם התכנית הראשונה יצאה הלהקה לסיבובי-חוץ-לארץ, באירופה ובארצות-הברית. הביקורות גמרו את ההלל - ריקוד גברי, כתבו בעיתונים, ישראלי, טמפרמנטי, חזק. היום מונה להקת בת-שבע שמונה רקדנים, עשר רקדניות. מנהלה הכללי, ביל סטרום, הוא אמריקאי החי בישראל, ממלא תפקידו בהתנדבות. הברזנית אמנם הפסיקה לממן את הלהקה לפני שנים, אולם משרד-החינוך נחלץ לעזרה ואישים שונים מסייעים לה בהתרמות בארץ ובחו"ל. פעם או פעמיים בשנה יוצאת הלהקה להופעות מעבר לים. השנה, לדוגמה, כלל סיבובי-חו"ל שתי ארצות: בצרפת - עשרה ימים, תשע הופעות; בדרום-אפריקה - עשרים ואחד יום ועשרים ארבע הופעות.

במערכת הזו מוברג משה רומנו היטב, אם כי לא על תקן של רקדן. הוא המנהל האמנותי, אבל עוזר בחזרות, מסייע בתאורה, מתרגל עם הרקדנים ("בהסכמת הרופא, כמובן"). לרקוד ממש - אסור לו. "כשהציעו לי להיות מנהל אמנותי של בת-שבע, קצת פחדתי," מספר רומנו. "חשבתי לי: מה אני צריך את זה? בגילי, להתחיל להתמודד עם דבר חדש? להקה זה כאבי-ראש, זה לא נגמר בריקוד. יש צד טכני. יש בעיות של כוח-אדם. יש לחצים... אבל קיבלתי על עצמי את הג'וב החדש, ואני לא מתחרט." לדבריו, גם ללא איסור רפואי היה נאלץ לפרוש מהריקוד כמוקדם או במאוחר, שהרי הגיל - "אני אולי לא נראה כדיוק בגילי" - עושה את שלו.

- מה המושר?
פעם הייתי אוכל כל היום. לרקדנים יש תיאבון. אבל עם הגיל, הגוף שורף פחות, ואין לי צורך לאכול הרבה, כמו פעם.
- יש בעיות של דיאטה כבתי-שבע?
לגברים אין, בדרך-כלל, בעיות; לנשים יש. אם אני רואה רקדנית שהעלתה קצת שומן, אני פשוט אומר לה משהו.
- כשאתה אומר שאתה רקדן, איך מגיבים?

אומרים לי: יופי, יופי, אבל מה המקצוע שלך?
- ריקוד זה עיסוק מכונים?
קחי אותי, לדוגמה. הרבה שנים במקצוע, אבל אין לי בית משלי ואין לי רכב פרטי משלי. רק אופניים. אבל כל השנים דאגתי שיהיה לי די כסף לשכר-דירה ולאוכל טוב, במסעדות טובות.
- מה אומרת הסכיבה על גבר רקדן?
בדרך-כלל לא מגחכים, ואם עושים זאת, זה לא נורא, אנחנו לא שמים לב, לא נפגעים. אבל ההורים... כשבן מודיע לאמו שהוא הולך ללמוד בלט - היא מתעלפת. אבל גברים, בניגוד לנשים, מגיעים לריקוד בגיל יותר מאוחר, בצבא, או אחרי צבא, ואז כבר קשה ללחוץ עליהם, אי-אפשר להשפיע על הבחירה שלהם.
- יש לכם, הרקדנים, תדמית נשית?
תביטו עלי. אני נראה לך נשית?

תביטו עלי. אני נראה לך נשית?

■ סטלה קורין-ליבר

**אנשים
אומרים לי כן,
אתה רקדן,
יופי, אבל מה
המקצוע
שלך?**